

RAGNAR TALSNES

Ragnar Talsnes er født 1936. Han er opprinnelig trønder, ingen formell utdanning. Han har vært ansatt ved Hed-Opps anlegg på Tynset i 32 år. Ansattvalgt styremedlem i bedriften i flere perioder – 12 år som tillitsvalgt, det meste av den tiden som hovedtillitsvalgt for alle 5 anlegg i bedriften. Har deltatt aktivt i politisk og fagligpolitisk arbeid gjennom hele sitt yrkesaktive liv. I 20 år har han sittet i Tynset kommunestyre, hvorav fire år i formannskapet. Boka "Kvasse kniver – raske replikker" er hovedkilden til slakterisamvirkets historie i Nord-Østerdalen, med en beretning om Nord-Østerdal Slakteri som kom i drift i 1951.

NORD-ØSTERDAL SLAKTERI

Samvirketanken er gammel i Nord-Østerdalen. I sitt 25 års jubileumsskrift for Slakterisamvirket i Nord-Østerdal, viser Morten Barmoen til et møtereftrat fra Tynset Gårdbrukerforening: På møtet den 18. mars 1902 foreslo M. Sandtrøen opprettelse av felles avsetning av slaktedyr for foreningens medlemmer. Tanken slo nok ikke rot blant bøndene, for det nevnes ikke særlig mer om slakteri på nesten 50 år. Det ble slaktet på gårdene og det som ikke ble brukt lokalt ble sendt med jernbane og senere bil til spesielt Fellesslakteriet i Oslo. Det ble anlagt flere slakterier i Hedmark og Oppland i de første 10-årene etter århundreskiftet og NKF (Norges Kjøtt- og Fleskesentral som ble etablert i 1934) ville gjerne samle bøndene om et slakteri i Nord-Østerdalen også. Tanken om å bygge et slakteri som kunne ta imot dyr fra hele regionen, dukka for alvor opp igjen da Tynset Meieri, ble rammet av brann i 1948. NKF så mulighetene og det ble i juli 1948 avholdt et møte i NKF om slakterietablering og her møtte fra Tynset, bonde Nils Hagen og meieribestyrer Ole Bjørnstad. Diskusjonen gikk livlig i bygder og grender om slakteri.

TEKST: RAGNAR TALSNES

Den 18. oktober 1949, ble det holdt et møte i Rambu på Tynset, for å diskutere slakterispørsmålene i Nord-Østerdal. Det var Norges Kjøtt og Fleskesentral som hadde tatt initiativet til møtet, ved å sende en

henvendelse til bondelagene og bonde- og småbrukerlagene i Nord-Østerdalen. Det ble på dette møtet lagt fram tegninger og kostnadsoverslag som lød på kr 900.000,-. Planen var å bygge et slakteri i tilknytning til

meieriet. Det falt helt naturlig etter som det var bøndene i distriktet som sto bak og var eiere. På møtet ble det oppnevnt en organisasjonskomite med representanter fra hele distriktet som straks satte i gang med andels-

tegning. Og det gikk bra, for bøndene var framsynte og skjønte at dette var veien å gå. Oppslutningen var god og i april 1950 var det tegna 12.016 andeler. Disse fordelte seg slik:

Ytre Rendal	516 andeler	89 bruk
Øvre Rendal	1.104 andeler	252 bruk
Kvikne	878 andeler	86 bruk
Tolga	1.284 andeler	148 bruk
Alvdal	1.472 andeler	180 bruk
Folldal	1.097 andeler	123 bruk
Os	976 andeler	156 bruk
Tynset	4.689 andeler	600 bruk

Senere kom Rørosdistriktet, Stor-Elvdal og Sollia med.

Det var en naturlig tanke å bygge slakteriet i forbindelse med gjenoppbyggingen av Tynset Meieri, og dette ble da også vedtatt.

Mange år senere, da det var aktuelt for slakteriet å utvide sin bygningsmasse, ble det visse begrensninger da utvidelsen måtte foregå i én retning.

Det konstituerende møtet i A/L Nord-Østerdal Slakteri, ble avholdt den 27. april 1950. Det var stor oppslutning om møtet og det ble vedtatt å stifte laget. Daværende ordfører i Tynset, Bersvend Ordertrøen ble valgt som formann og med seg hadde han: Martin Enget, Alvdal, Nils Hole,

Storsjøen, Esten J. Vingelen, Tolga og Kristian Vestvold, Os.

Hva var det som drev bøndene inn på tanken om å bygge et slakteri på Tynset, som kunne ta imot slakt fra alle bygdene i Nord-Østerdal og delvis også i Rørosdistriktet? Det kan spekuleres i hva som gjorde at det var så viktig med et slakteri i distriktet. Utsikten til bedre og riktigere pris var nok en vesentlig årsak. Det var oppkjøpere som reiste rundt på gårdene og kjøpte opp storfe for å sende disse med tog og bil til byene. Mesteparten ble sendt til Oslo. Prisen bøndene fikk var for dyret slik det sto på båsen. Oppkjøperne var flinke forretningsfolk som visste å holde prisen for dyra så lav som mulig, for da ble deres fortjeneste bedre. Ble dyra slakta lokalt, så fikk leverandørene mer kontroll og det kunne oppnås bedre pris, fordi en kunne i tillegg til selve slakteskrotten ta vare på og selge skinn, innmat og tarm separat og dermed øke fortjenesten. Eller var det slik at disse framsynte bøndene også tenkte på dyrevelferd? Det var dårlige forhold når det gjaldt den lange transporten med tog eller bil til Oslo. Dyra ble stuet inn i såkalte kuvogner på toget. Dess flere dyr i vogna, dess billigere ble transporten. På den tida hadde folk på gårdene et

helt annet forhold til dyra. Kua hadde navn og ofte var det barna på gården som satte navn på kalven. På denne måten, fikk en et nært forhold til dyra.

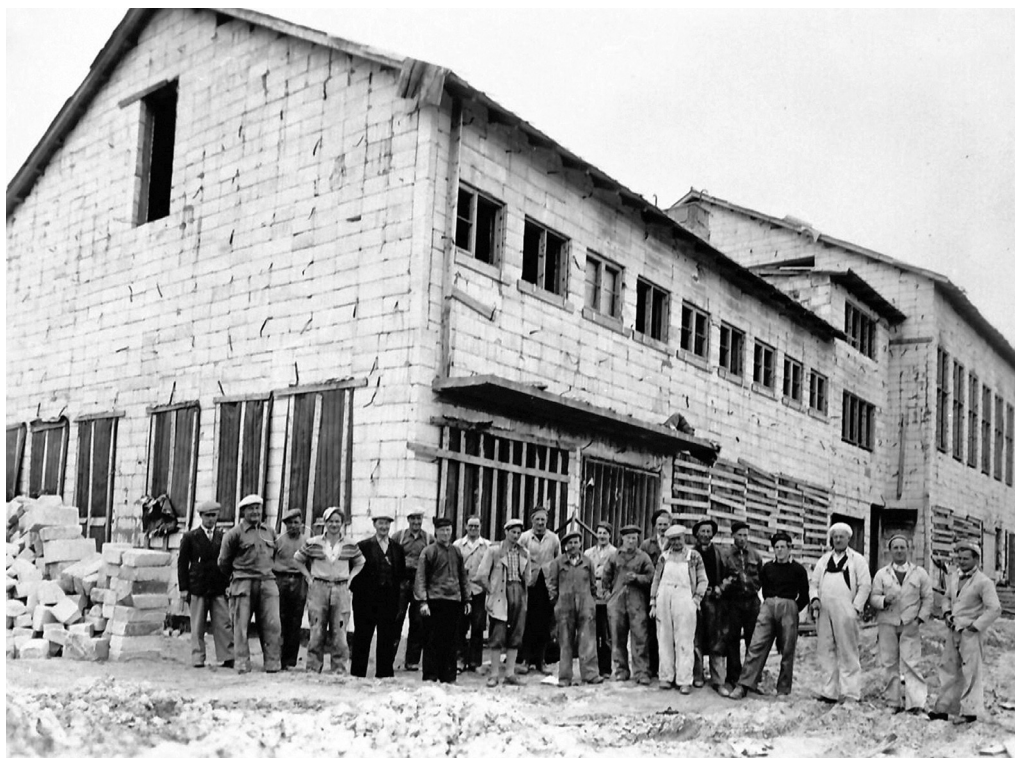
Kua ble eldre den gang og det var sikkert mange dyr som led under transporten. Trolig ble det felt mange tårer både av voksne og barn, når den kjære kua forlot gården for siste gang.

I 1950 ble det gitt tilsagn om byggelån i Bøndernes bank på kr 700.000,- og byggingen kom i gang i 1951. 19. november ble en stor dag for hele distriktet, det nye slakteriet kunne endelig tas i bruk. «Æren» av å bli slaktet først, var hesten til styreformann Bersvend Ordertrøen.

Høsten 1950 ble det bestemt at det skulle settes i gang slakting av sau i Utstillingshallen på Tynset i regi av Nord-Østerdal Slakteri og den første høsten ble det slaktet om lag 7.500 sau og lam i utstillingshallen – under nokså primitive forhold. Denne sesongslaktinga fortsatt i utstillingshallen helt til 1959 og dette var hardt og kaldt arbeid på kalde høstmåneder.

Så i november kunne man ta imot de første slaktedyrene på det nye slakteriet, dette gjaldt da storfe.

I 1952 kjøpte NØS eiendommen Haugsmoen på 17 daa. for å ha tomter som skulle selges til de ansatte og

Bygging av Nord-Østerdal Slakteri. Foto: A. Johansen.

deres familier, da det var vanskelig å skaffe husrom på denne tiden. 3 av tomtene ble bebygd i 1953. I 1954 kjøpte de også Holmenmoen på 5 daa. til samme formål. Det ble bygd en boligblokk på 4 leiligheter på Haugsmoen i 1957.

I 1954 ga årsmøtet styret fullmakt til å sette i gang bygging av et mindre slaktehus på Røros, for å imøtekomme rørosingene på at de skulle være likeverdige med de andre nord-østerdølene. Anlegget ble satt i gang den

17. januar 1955 og fikk navnet Røros Slaktehus.

I 1955 sluttet disponent Bjarne Stephansen, og Hans K. Ystgård ble ansatt som ny disponent. Det ble innkjøpt tomt til ny disponentbolig på Tynset og arbeid satt i gang i 1956. Boligen skulle være klar til innflytting i 1957. Dette året ble det også bestemt å bygge nytt slakteri for både storfe og småfe. Felleskjøpets nybygg ble innviet høsten 1956. NØS eide 4. og 5. etasje i bygget. 4. og halve 5.

etasje ble brukt til ull-lager, mens resten av 5. etasje ble brukt til kafeteria. Denne var opprinnelig tenkt til bruk for de ansatte, men kafeteriaen ble holdt åpen for andre besøkende og ble en del av Tynsets kafètilbud, hvor det også ble servert middag.

NKF's styre foretok en befaringsreise på Tynset i forbindelse med at årsmøtet hadde vedtatt bygging. Og den 27. august 1958 ble det avholdt et møte hvor NKF's styre, NKF's tekniske utvalg og styret i NØS var tilstede. Resultatet av møtet ble at det måtte bygges nytt. Dette var i samsvar med årsmøtevedtaket i NØS. Planene for det nye slakteribygget ble ferdigbehandlet og godkjent av NKF's styre i mars 1959. Bygget ble lagt ut på anbud og Johan Kjellmark på Røros fikk jobben. Kostnadsoverslaget på det hele var 2,2 mill. kroner og bygget skulle være driftsklart 1. september 1960.

Hele 50-tallet var preget av stadig byggesaker ved siden av at driften ble mer og mer omfattende. Det ble arbeidet med veiledning overfor produsentene med nye raser og hvordan dyra kunne føres best mulig. Det ble etablert et butikkutsalg i meieribygget, som senere, da meieriet selv trengte plassen, kom til å leie lokaler i Hektoenbygget, og et utstrakt sam-

Slakteriet på Tynset Fra venstre: Harald Røe, Asbjørn Røsten, Anders Nyaas, Nils Arnemo, Håkon Rud.

arbeid med Felleskjøpet varte gjennom hele 50-tallet. Ulla av sauen skulle tas vare på, og dette dreide seg om 30 – 100 tonn årlig gjennom 50-tallet.

Spekemat var også et område som fulgte med fra starten. Det ble satset på mange forskjellige spekepølser ved siden av skinker og fenalår. Biproduktene som huder og skinn, tarm og

innmat til pelsdyrfôr skulle også håndteres på en mest mulig lønnsom måte.

Antall ansatte økte jevnt fra 9 faste og 8 midlertidige i 1952 til 62 an-

Nord-Østerdal slakteri, Tynset, kjøttutsalg i meieriets lokaler.

satte i 1960, (inkl. Røros) så det var ingen liten arbeidsplass på Tynset i disse årene. En attraktiv arbeidsplass var det også, for i 1950, da det skulle ansettes disponent, var det 53 søkere. Og det var på samme tid 68 søkere til en sjåførstilling, så det var virkelig behov for arbeidsplasser.

Det skulle vært artig å vite hva de som sto i bresjen for slakteriet fra den første planleggingen og byggingen ville ha sagt hvis de hadde sett hvordan det ser ut i dag. Slaktingen er nedlagt og dermed alle biavdelinger og anlegget fremstår som en ren speke-matfabrikk. Dyra sendes i dag med

biler til andre slakterianlegg for slakting, spesielt til Rudshøgdaanlegget. Transporten er underlagt helt andre krav til dyrevelferd enn for vel 60 år siden. Det har vært en rivende utvikling både på godt og vondt også etter de gyldne 50-åra, da det meste dreide seg om å bygge og skape. På mange måter har det vært en evig slåsskamp for å beholde slakteriet som det var, men økonomien i dette har gjort at historien ble en annen, men arbeidsplassene er stort sett berget, selv om slakteridriften er historie.

Nord-Østerdal slakteri Tynset, det første fryseboks-fryseriet med 275 bokser.

Kilde:

Schärer, Jon og Bækken, Arne Ingar (red.) 2004. Kvasse kniver – raske replikker. 50 år med slakterisamvirke i Nord-Østerdal og Røros. Tynset.

Damer pakker kjøtt på slakteriet. 1955 Foto: Per Magne Grue.